

СМИЉА ПЕТРОВИЋ
ЧУВАР МОСТА

РОМАН

Л О М

БЕОГРАД / ММХИV

© Smilja Petrović, 2024

уредник издања
Флавио Ригонат

ЧУВАР МОСТА

Сањам стару воденицу на реци
код Моста
одавно тамо нико не улази
осмехује ми се
клима кровом весело.

Искорачим из садашњости
мисли моје трче уз степенице
расточене оне шкрипе и цијучу
не не прескочи ме прескочи.

Ево ме унутра
прашина ме сустиже
отрчим у ћошак и седнем на под
дан је остао напољу па вири кроз прозор
да види шта ја то радим.

И лепо ми је као у мајчином крилу
нико ми то не може отети.

„Сећаш ли се старе воденице, на Ибру, код Моста? Сећаш ли се?“ питам брата, претурајући по нашим старим породичним фотографијама. „А, сећаш ли се. . .?“ питам упорно. „Сећаш ли се дрвених степеница које су шкрипале док се пењеш. . .?“ питам.

„Не сећам се. Ја се нисам тамо завлачио као ти. . .“ каже он, смејући се.

„А сећаш ли се како си се играо, са децом, поред Ибра, па си се посекао згазивши бос на неко стакло поред реке. . .? Био си мали, али можда се сећаш. Седео си дуго на сунцу у плићаку и држао ногу у води да вода спере крв.

Али крв није престајала да тече.

Онда су те деца довела кући, јер ниси могао да дођеш сам. . . Био си блед и уплашен. Сећаш ли се. . .?“ питам.

„Сећам се“, одговара замишљено. „Али зашто се ти сећаш свега тога? Зашто све то још увек памтиш? Зашто не заборавиш више Митровицу?“ каже. „Мислим да би ти без тога. . . било лакше.“

„Не могу“, кажем, и гледам га у очи. „Не могу. . . ја са тим живим сваки свој дан“, кажем сагнуте главе, као да се стидим.

Утроба ми говори: не можеш оставити нити поништити прошлост. Прошлост се враћа. Иде за тобом.

Кад изјутра отвориш очи, мораш да знаш ко си.

Да си само једном био
у Новом Брду
знао би
како је право господство племенито
и колико ни Дубровник није далеко.
Можда су моји преци
испод Соколице
и Звечана
крај малене Бањске
у Душаново време били
копљаници псари или соколари
а ја се изметнула
па се са мачкама дружим.
Кад се усудиш
желим ти да једном пођеш прашњавим друмом
и пустиш поглед напред
а пут прав све докле год видиш
идеш стазом, промичеш испод крошњи старих јабука
засађених крај пута због путника намерника
из доброг старог обичаја у мом крају

[1 2]

а полегла прашњава трава се сећа
да је једном и она била зелена

зуј пчела хипнотише ти укус меда у устима
поглед ти жаре црвене булке
сунчеви цврнци изводе увертиру
па чујеш хор анђела како пева свјатиј
са балкона плаветнила.

Пријатељу
ти Косметом идеш.

ЗВЕЧАН – МОЈЕ ПАРЧЕ ПЛАВОГ НЕБА

1.

Сањам како ме је мајка послала да купим хлеб.

Али не у Марковој пекари, нити у новој пекари на Центру, него у старој пекари када се са Центра крене према железничкој станици, с десне стране, преко пута Ватрогасне станице.

Идем полако стазом гледајући испред себе, околостварно зелена трава. . . На стази сја метална пара.

Неко ју је изгубио. Гледам је, али не смем да узмем.

Туђа је.

Прелазим улицу и пењем се према пекари степеницама усеченим у брдо.

Прозор кроз који вири седи пекар је високо, а ја сам мала.

Издижем се на прсте и пружам новац, а пекар ми ћутке даје хлеб.

Хлеб је брашњав, али топао и мирише дивно.

Стављам хлеб у мрежу и враћам се.

Хлеб мирише. Цела улица мирише на врућ хлеб. Хлеб ми пева.

Кад сам тужна, ја се сетим тог хлеба и удишем тај мирис, удишем, удишем. . .

2.

Станујемо у приземљу куће, код Личета, на ћошку улице.

Та кућа припадала је неким Јеврејима који су отишли кад је почео рат, бежећи пред Немцима. Таквих је неколико кућа у Звечану, и оне су најлепше.

О томе се није много причало. Одрасли почну да причају о томе, слегну раменима и ућуте. Ја сам осећала да у томе има нешто страшно, али нисам то могла себи да објасним до краја. Зашто би неко зидао себи кућу, живео у њој, па је напустио и отишао незнано куд?

Можда сада, тај неко, има већу и лепшу кућу од ове. Можда. . .

После сам чула кад су причали, у пола гласа, како су се једног дана испред куће појавили неки млади људи, њих двојица, у оделима и представили се да су они унуци Мојсија Баруха, синови Исакови. Питали су смеју ли да сликају кућу њиховог деде Мојсија, да би показали својим теткама Флори и Реници како сада изгледа кућа у којој су одрасле. Флора и Реница су преживеле рат, Флора у Дубровнику, а Реница у Чачку.

Јер остали део породице: деда Мојсије, баба Естер, тетка Мазалта и њихов отац Исак страдали су у концентрационом логору.

Брзо се прочуло по Звечану да су дошли унуци Барухови, и многи су похитали да их виде. Неки су се поздрављали са њима, исказавши им поштовање због доброте њиховог деде Мојсија и захваљивали се породици Барух, јер су, пре рата, радили у њиховим постројењима, у стругари и у циглани.

Питала сам се зашто су ти добри људи отишли.

Присилна селидба? Тада нисам знала шта то значи.

Није прошло много времена па сам схватила и осетила на сопственој кожи.

И данас ме то боли.

А кућа на ћошку улице је лепа.

Двориште има живу ограду, капију и дуге степенице које воде на спрат. Горе живе Личе и Драгица, Мила, Томо, Олга, Часлав и Снешка. Они имају купатило и бојлер који се ложи да загреје воду. Имају и велику собу са брачним креветом, трокрилни шифоњер који шкрипи, и нахткасне. На зиду виси велики ћилим са шарамма које ме плаше, па не гледам у том правцу кад пролазим кроз собу. У нахткасни Драгица чува камен нишадор, па кад ме боле крајници она наструже тај нишадор на бели папир, завије мали фишек и сипа ми то у грло. Није тако страшно, мада боли и пече. Оздравим.

Личетова кућа је спојена са Мишовом и Љубинкином кућом. Преко пута Личетове куће је велика кућа Радовановића и мала кућа са четворо деце Драговића, једно другом до увета.

А доле, према Ибру, прекопута, ту је Маркова пекара, Мулићева пиљара у којој моја баба купује дивку, са друге стране је Музаферова берберница и тако даље.

Следећа кућа у улици, после Личетове је Мишова и Љубинкина кућа, ту живи моја заувек другарица Рушка. На њиховој огради је расла ружа пузавица, од чијих се латица правио сок од ружа и кувало слатко.

Драгица ложи шпорет у кујни, пече јабуке и спрема качамак. Кад га скува, онда га кашиком вади и ређа у тепсију, прелије загрејаним чварцима и машћу с алевом паприком, и запече у рерни. Или му, најчешће, дода сир и кајмак.

Једемо сви у кући, комшије који наиђу и родбина која сврати.

Кува се слатко. Од купина, белих трешања, вишања, дуња и шљива, и, боже мој, од лубеница. Мени утрапе празну теглу и пошаљу ме да из комшилука донесем гашени креч, да у кречној води држе ољуштене шљиве, како се не би распале.

Посебно ми је узбудљиво кад се дуња ренда изнад шерпе са ушпинованим шећером. Била

сам задужена да пазим на онога који ренда, да не ренда црвљиви део дуње. Ако се деси да то буде близу, ја надам дреку.

У приземљу су живели стари деда Јозо и баба Марија, који су чували унука Томицу. Деда Јозо је био пецарош и стално је, у панталонама са трегерима и карираној кошуљи, са цигаром између зуба, тумарао по дворишту и развлачио штапове и мреже. Често је, у дворишту, у котлићу, кувао рибљу чорбу или шкембиће, које је он звао трипице.

А кад крене на пецање обавезно је носио и конзерву с глистама.

Баба Марија је била тиха, насмејана, мала округла жена која је, за самце који су становали у комшилуку, прала веш и чарапе крпила на сијалици, а за католички Божић обавезно би нас служила штрудлом са маком, орасима и рогачем. Обичним данима је пекла штрудлу са јабукама и вишњама.